

MUSTAQILLIK YILLARIDA PEDAGOGIK KADRLAR TAYYORLASH: FAN VA TA'LIMNING INTEGRATSION JARAYONI

Abdisamatova Mohinur Abdijalil qizi

Termiz davlat pedagogika instituti 1-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida pedagogik kadrlar tayyorlash tizimida amalga oshirilgan islohotlar, ta'lim mazmunining tubdan yangilanishi, uzluksiz ta'lim tizimining shakllanishi, fan va ta'lim integratsiyasining pedagogik jarayonlar samaradorligiga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilingan. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish islohotlari, kredit-modul tizimining joriy etilishi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'qitish jarayoniga tatbiqi hamda ilmiy-tadqiqot faoliyatining pedagogik ta'lim bilan uyg'unlashuvi o'rganilgan. Tadqiqot natijalari mustaqillik yillarida integratsion jarayonlar pedagogik kadrlar tayyorlashning sifatini oshirganini ko'rsatadi.*

Abstract: *This article analyzes the impact of the radical renewal of educational content, the system of continuous education, the integration of science and education on pedagogical processes in the system of pedagogical personnel training in the Republic of Uzbekistan during the years of independence. The national program for personnel production, the process of re-modernization of higher education, the introduction of credit-module resources, information and communication technologies into the process of their establishment, and the integration of scientific and research activities with pedagogical education are studied. The study shows that the integration processes during the years of independence have increased the quality of pedagogical personnel training.*

Kalit so'zlar: *pedagogik kadrlar, mustaqillik, ta'lim islohoti, fan va ta'lim integratsiyasi, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, innovatsiya, pedagogik texnologiya, kredit-modul tizimi, uzluksiz ta'lim, ilmiy maktab.*

Keywords: *pedagogical staff, independence, educational reform, integration of science and education, National Personnel Training Program, innovation, pedagogical technology, credit-module system, continuing education, scientific school.*

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan 1991-yildan so'ng davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ijtimoiy sohalar bilan bir qatorda ta'lim tizimida ham tub burilish davri boshlandi. Aynan shu yillardan boshlab pedagogik kadrlar tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Pedagog jamiyatning intellektual muhitini shakllantiruvchi asosiy shaxs bo'lgani uchun uning kasbiy mahorati, metodik saviyasi, ilmiy tayyorgarligi, ma'naviy fazilatlari ta'lim tizimi rivojini belgilaydi. Shu sababli mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning mazmunini milliy va zamonaviy talablarga moslashtirish, uzluksiz ta'lim tizimini shakllantirish davlat siyosatining markaziga qo'yildi.

1997-yilda qabul qilingan “Ta’lim to’g’risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” O‘zbekiston pedagogik ta’lim tizimining yangi modelini yaratdi [1]. Bu ikki fundamental hujjat mamlakatda kadrlar tayyorlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini belgilab berdi, pedagogik ta’limning mazmun, shakl va metodlariga tub o‘zgarishlar kiritdi. Mustaqillikdan so‘ng ta’lim tizimi sovet modelidan voz kechib, milliy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar uyg‘unligiga asoslangan yangi bosqichga o‘tdi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida pedagogik ta’lim tizimidagi o‘zgarishlar

1.1. Ta’lim tizimining milliy yo‘nalishda qayta qurilishi 1991–1997-yillar O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun moslashuv va tiklanish davri bo‘ldi. Bu davrda ta’limning mazmuni milliy qadriyatlarga, istiqloq mafkurasi va ma’naviy-ma’rifiy tamoyillarga tayanib yangilandi [2]. Sovet davri ta’limida hukmron bo‘lgan mafkuraviy yondashuvlar o‘rnini shaxsga yo‘naltirilgan, milliy davlat manfaatlariga asoslangan ta’lim konsepsiyalari egallay boshladi.

Mazkur davrda:

- umumta’lim maktablarida yangi o‘quv dasturlari ishlab chiqildi;
- pedagogik oliy ta’lim tizimi qayta ko‘rib chiqildi;
- xalq ta’limida milliy o‘quv adabiyotlari yaratildi;
- pedagogik faoliyatning ijtimoiy nufuzi tiklandi;
- o‘qituvchilarning ma’naviy-axloqiy tayyorgarligiga e’tibor kuchaydi.

Pedagogik oliy o‘quv yurtlarida yangi kafedralar, laboratoriyalar va ilmiy markazlar tashkil etilishi fan-ta’lim integratsiyasiga asos bo‘ldi.

“Ta’lim to’g’risida”gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi 1997-yil ta’lim tizimi tarixida burilish davri bo‘ldi. “Ta’lim to’g’risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”ning qabul qilinishi pedagogik ta’limni tubdan modernizatsiya qilishning asosi bo‘ldi [1; 3]. Milliy dastur uzluksiz ta’lim tizimini yaratish, ta’limni davlat ijtimoiy siyosatining markaziga qo‘yish, jamiyat taraqqiyotiga mos malakali mutaxassislarni tayyorlashni nazarda tutdi.

- fan-ta’lim–ishlab chiqarish integratsiyasi;
- shaxsga yo‘naltirilgan o‘qitish konsepsiyasi;
- zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish;
- mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlash;
- pedagoglar malakasini uzluksiz oshirish tizimini yaratish [4].

Bu davr islohotlari pedagogik oliy ta’limni sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tardi.

Integratsiya tushunchasining ilmiy asoslari Integratsiya — bu turli tizimlarning o‘zaro aloqadorligi natijasida yangi sifat darajasiga ko‘tarilishi jarayonidir [5]. Pedagogik jarayonda integratsiya quyidagi tamoyillarni o‘z ichiga oladi:

- ta’limning ilmiy asoslanganligi;
- fan yutuqlarining o‘quv jarayoniga tatbiqi;

- pedagogik nazariya va amaliyotning uyg'unligi;
- o'qituvchi faoliyatining innovatsion xarakter kasb etishi.

Fan va ta'lim integratsiyasi talabalarning ilmiy dunyoqarashini shakllantiradi, ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, innovatsion pedagog bo'lib yetishishiga yordam beradi.

Integratsiyaning zarurati quyidagilarda yaqqol namoyon bo'ldi:

- pedagogik jarayonni ilmiy asosda tashkil etish;
- o'qituvchining zamonaviy kompetensiyalarini shakllantirish;
- ilmiy-tadqiqot faoliyatining ta'lim jarayoniga tatbiq etilishi;
- pedagogik kadrlar malakasini oshirishda ilmiy yondashuvning kuchayishi.

Bakalavriat va magistratura tizimi 1999-yildan boshlab O'zbekistonda ikki bosqichli oliy ta'lim tizimi — bakalavriat va magistratura joriy etildi [3]. Bu model pedagogik ta'limda ilmiy-tadqiqot faoliyatini kuchaytirishga xizmat qildi.

Magistratura bosqichi fan va ta'lim integratsiyasining asosiy bo'g'ini sifatida:

- ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirdi;
- ilmiy maktablar faoliyatiga yoshlarni jalb qildi;
- ilmiy-tadqiqot madaniyatini rivojlantirdi.

Kredit-modul tizimining joriy etilishi 2020-yildan boshlab pedagogik oliy ta'limda kredit-modul tizimi joriy etildi [7]. Ushbu tizim ta'lim jarayonini xalqaro standartlarga moslashtirdi, talabalarning mustaqil ta'lim ulushini oshirdi, o'qituvchilar faoliyatiga yangi yondashuvlar olib kirdi.

- ta'lim jarayoni shaffoflashdi;
- baholash tizimi aniq mezonlarga ega bo'ldi;
- talabalarning o'zlashtirish sur'ati individuallashtirildi;
- fan va amaliyot integratsiyasi kuchaydi.

Bu texnologiyalar talabaning mustaqil fikrlashini, kreativ yondashuvini, tahliliy salohiyatini rivojlantirdi.

Ilmiy maktablarning shakllanishi Mustaqillik yillarida pedagogik sohada bir qator ilmiy maktablar vujudga keldi. Ular didaktika, tarbiya nazariyasi, pedagogik texnologiya, yoshlar ma'naviyati, boshlang'ich ta'lim metodikasi yo'nalishlarida faoliyat yuritmoqda [9].

Xalqaro ilmiy loyihalarning ahamiyati Erasmus+, DAAD, TemPus kabi xalqaro dasturlar asosida pedagogik OTMlarda qator ilmiy loyihalar amalga oshirildi [10]. Bu loyihalar:

- professor-o'qituvchilarning malakasini oshirdi;
- xalqaro tajribani o'quv jarayoniga olib kirdi;
- yangi o'quv-metodik majmualarni yaratdi;
- akademik almashinuvni rivojlantirdi.

Integratsiyani chuqurlashtirish yo‘nalishlari
Ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning asosiy yo‘nalishlari quyidagicha:

- maktab–universitet–ilmiy markaz modeli;
- raqamli pedagogika konsepsiyasi;
- sun’iy intellekt asosida o‘qitish jarayonini loyihalash;
- xalqaro sertifikatlash tizimini joriy etish [7].

Kelajak pedagogining kompetensiyalari
Zamonaviy pedagog quyidagi kompetensiyalarga ega bo‘lishi lozim:

- kreativ fikrlash;
- ilmiy izlanish malakasi;
- raqamli savodxonlik;
- kommunikativ kompetensiya;
- innovatsion metodlardan foydalanish.

Mustaqillik yillarida O‘zbekiston ta’lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqdi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, kredit-modul tizimi, ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan ta’limning integratsiyasi, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish pedagogik ta’limning zamonaviy modelini shakllantirdi. Natijada ilmiy salohiyatli, kreativ, kompetensiyaviy yondashuvga ega pedagoglar avlodi shakllandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 1997.
2. Yo‘ldoshev J., G‘ulomov A. Pedagogika asoslari. Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
3. O‘zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. Toshkent, 1997.
4. Hasanboeva O., To‘raeva N. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent: Fan, 2018.
5. Xo‘jayev Sh. Pedagogik integratsiya nazariyasi. Toshkent, 2019.
6. Ziyomuhamedov B. Ta’limdagi innovatsion yondashuvlar. Toshkent, 2020.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezident qarorlari. 2017–2024.
8. UNESCO. Teacher Education Policy and Standards. Paris, 2020.

